

С. М. Пазиніч

Філософія

"Перший крок філософського роздуму
розпочинає з сумніву"
С. Пазиніч

Міністерство освіти і науки України
Харківська державна академія дизайну і мистецтв

С. М. Пазиніч

ФІЛОСОФІЯ

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

Видання друге, доповнене

Харківська державна академія
дизайну і мистецтв

•
Видавець Савчук О. О.
ХАРКІВ .2014

ББК 87я 2
УДК 101(038)
Ф56

*Гриф надано Міністерством освіти і науки України,
лист № 1.4/ 18-Г-357 від 08.02.2013 р.*

Рецензенти:

В. О. Лозвий, д-р філос. наук професор (Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», м. Харків)

А. О. Ручка, д-р філософських наук, професор (Інститут соціології НАН України, м. Київ)

Пазиніч С. М.

Ф56 Філософія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Харків: Харківська державна академія дизайну і мистецтв ; Видавець Савчук О. О., 2014. — 380 с.

ISBN 978-966-2562-48-4

Широко і доступно презентовані основні положення курсу філософії для студентів вищих навчальних закладів. Висвітлено найбільш визнані філософські концепції, ідеї та помисли всесвітньої інтелектуальної культури. Розкрито квінтесенцію і притаманні особливості філософського знання і культури коректного мислення. У кожній темі надано доконечну увагу розмаїтим філософським течіям в інтерпретації новочасних проблем духовної культури людства.

Враховуючи специфіку художньо-гуманітарної освіти, наведено глосарій, що містить основний понятійно-категоріальний апарат сучасної філософії, а також плани семінарських занять з рекомендаціями використання основної та допоміжної літератури. Крім того, посібник містить короткі біографічні довідки про славетних філософів від античності до сучасної доби. Для шанувальників класичної латини наведено справжній розсип мудрих, лапідарних думок.

Іл. 56. Табл. 1. Бібліогр.: 121 назв.

ББК 87я 2
УДК 101(038)

ISBN 978-966-2562-48-4

© Пазиніч С. М., 2014
© Видавець Савчук О. О., макет, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.

СУТНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ ТА ЇЇ ПРИЗНАЧЕННЯ..... 7

1. ФІЛОСОФІЯ, ЇЇ СТРУКТУРА, ПРОБЛЕМИ, ФУНКЦІЇ ТА МІСЦЕ В ЗАГАЛЬНІЙ

СИСТЕМІ КУЛЬТУРИ..... 19

1.1. Окремі думки філософів про філософію.

Що вивчає і чому вчить історія філософії,
якою є її структура?..... 19

1.2. Роль філософії у сучасному суспільстві та її функції..... 25

2. БУТТЯ І ОСНОВНІ ЙОГО ФОРМИ.

МАТЕРІЯ - ФОРМИ І СПОСІБ ЇЇ ІСНУВАННЯ..... 30

2.1. Світ як цілісна реальність..... 31

2.2. Проблема буття у філософії..... 32

2.3. Дослідження буття у філософії ХХ ст..... 35

2.4. Філософське розуміння матерії..... 37

2.5. Поняття руху, простору і часу..... 40

3. ПРОБЛЕМА СВІДОМОСТІ У ФІЛОСОФІЇ..... 43

3.1. Поняття свідомості в
історико-філософському контексті..... 44

3.2. Свідомість як атрибутивна властивість
високоорганізованого суб'єкта..... 47

3.3. Свідоме і несвідоме..... 52

4 ДІАЛЕКТИЧНЕ СВІТОРОЗУМІННЯ..... 57

4.1. Цілісність і різноманіття світу..... 58

4.2. Основні діалектичні поняття та категорії..... 60

4.3. Система, структура, елемент..... 65

5. ПОНЯТТЯ ЗАКОНУ. ЗАКОНИ ДІАЛЕКТИКИ..... 69

5.1. Поняття закону. Класифікація законів..... 69

5.2. Закон єдності й боротьби протилежностей..... 71

5.3. Закон взаємного переходу кількісних і якісних змін..... 73

5.4. Закон заперечення заперечення..... 76

6. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ.....	79
6.1. Пізнання як культурно-історичний процес.....	79
6.2. Методи і форми наукового пізнання.....	82
6.3. Філософське розуміння істини.....	86
7. МОВА, ЗНАКИ, СИМВОЛИ.....	89
7.1. Роль мови у формуванні людини.....	89
7.2. Комуникативна, мисленневоютворююча та регулятивна функції мови.....	91
7.3. Природа знака і його роль в одержанні, зберіганні, перетворенні та передачі інформації.....	95
8. ПРИРОДА ТА ЇЇ ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ.....	100
8.1. Поняття картини світу.....	101
8.2. Історичні форми відносин людини до природи.....	104
9. СУСПІЛЬСТВО І КУЛЬТУРА.....	109
9.1. Поняття суспільства.....	109
9.2. Проблема суспільної свідомості.....	111
9.3. Поняття культури у філософії.....	114
9.4. Східна й західна культури та їх основні риси.....	117
9.5. Освіта як атрибут культури.....	122
10. СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ МОДЕЛІ СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНОМУ ТЕОРЕТИЧНОМУ ЗНАННІ.....	133
10.1. Поняття «цивілізація».....	133
10.2. Філософія історії.....	136
10.3. Філософія історії А. Тойнбі.....	140
10.4. Філософія історії К. Ясперса.....	141
11. НОРМИ, ЦІННОСТІ, ІДЕАЛИ.....	144
11.1. Риси практичного розуму.....	144
11.2. Ціннісна свідомість і відношення людей до дійсності з позиції належного — цінностей, норм, ідеалів.....	146
11.3. Емоції. Воля. Віра. Сумнів. Ідеал.....	148
11.4. Ідеалотворчість.....	152

12. ЕТИКА ЯК ФІЛОСОФСЬКА НАУКА ПРО МОРАЛЬ І МОРАЛЬНІСТЬ.....	154
12.1. Основні етичні вчення в історії філософської думки.....	154
12.2. Сутність, специфіка та функції моралі.....	159
13. ВЗАЄМНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ГЕНЕЗИСУ І РОЗВИТКУ ФІЛОСОФСЬКИХ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕОРІЙ.....	163
13.1. Суспільно-історична природа і соціальні функції релігії.....	163
13.2. Соціальні функції релігії.....	168
13.3. Відмінність філософії від релігії.....	171
14. СВІТ ЕСТЕТИКИ І МИСТЕЦТВО.....	178
14.1. Співвідношення філософії й мистецтва. Естетика як «філософія прекрасного».....	178
14.2. Комунікативна функція мистецтва.....	184
14.3. Філософська мова мистецтва як засіб всебічного розвитку особистості.....	191
14.4. Ентелехійність мистецтва — першоджерельність виховання морально-естетичних почуттів.....	195
15. ФІЛОСОФІЯ ЯК СИНТЕЗ НАУКИ, МИСТЕЦТВА І РЕЛІГІЇ.....	198
16. ВЗАЄМНА ФІЛОСОФСЬКА ДЕТЕРМІНАЦІЯ НАУКИ, ТЕХНІКИ І МИСТЕЦТВА.....	205
16.1. Філософія науки.....	205
16.2. Філософія техніки.....	212
16.3. Філософія і логіка людської діяльності.....	219
16.4. Співвідношення техніки й мистецтва.....	231
17. ЛЮДИНА. ОСОБИСТІТЬ. ВОЛЯ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	234
17.1. Людина як предмет філософії.....	234
17.2. Філософська антропологія ХХ ст.....	238
17.3. Поняття особистості у філософії.....	242
17.4. Сенс життя.....	245

18. ГЛОБАЛЬНІ КРИЗИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.....	256
18.1. Філософські вчення про взаємодію людини і природи.....	256
18.2. Класифікація глобальних проблем.....	261
19. ФІЛОСОФСЬКЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ДІЙСНОСТІ І РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ.....	266
19.1. Особливості філософського відображення дійсності.....	266
19.2. Значення філософії в житті людини.....	270
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	274
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	283
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ Й ВПРАВИ.....	283
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ.....	292
МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ФІЛОСОФІЇ.....	294
ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	296
СПИСОК ОСНОВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	298
СПИСОК ДОПОМІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	299
ГЛОСАРІЙ З ФІЛОСОФІЇ.....	302
СЛАВЕТНІ ІМЕНА ФІЛОСОФІВ.....	324
СТО МУДРИХ ПЕРЛИН ДОВІЧНОЮ ЛАТИНОЮ.....	366
ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО.....	372
ЛІТЕРАТУРА.....	374